

Lóska Lajos

A végtelen felé

Konok Tamás gyűjteményes kiállítása

Ludwig Múzeum –
Kortárs Művészeti Múzeum,
2021. I. 12. – III. 14.

Konok Tamás (1930–2020) kilencvenedik születésnapját a Ludwig Múzeumban rendezett *Vers l'infini* című retrospektív tárlattal készült megünnepelni. Sajnos a mester november végén bekövetkezett halála emlékkiállításá, méltó emlékezéssé módosította a rendezvényt.

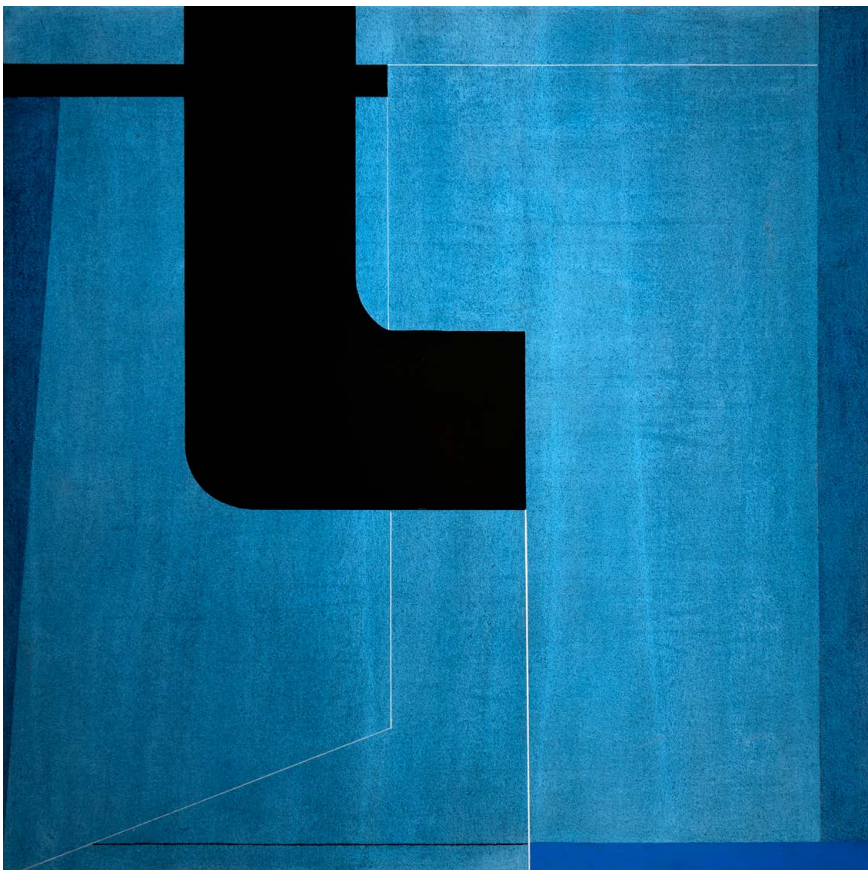
A kurátor, Szipócs Krisztina a tárlat létrejöttét ismerető, az interneten olvasható szövegében leírja, hogy a kollekciónak a műteremből válogatták a festő aktív közreműködésével, mindenekelőtt az utóbbi két évtized alkotásaira koncentrálnak. A legújabb nagy méretű kompozíciók mellett jelzesszerűen megjelennek az 1950-es években Magyarországon készült figurális munkák, továbbá az egy évtizeddel később Párizsban született, a látványfestészet és az absztrakt kifejezőmód között átmenetet képező grafikák és kollázsok is. A szerző kiemeli a festő pályáján a 70-es évek elején létrejött fordulatot, amikor is kialakí-

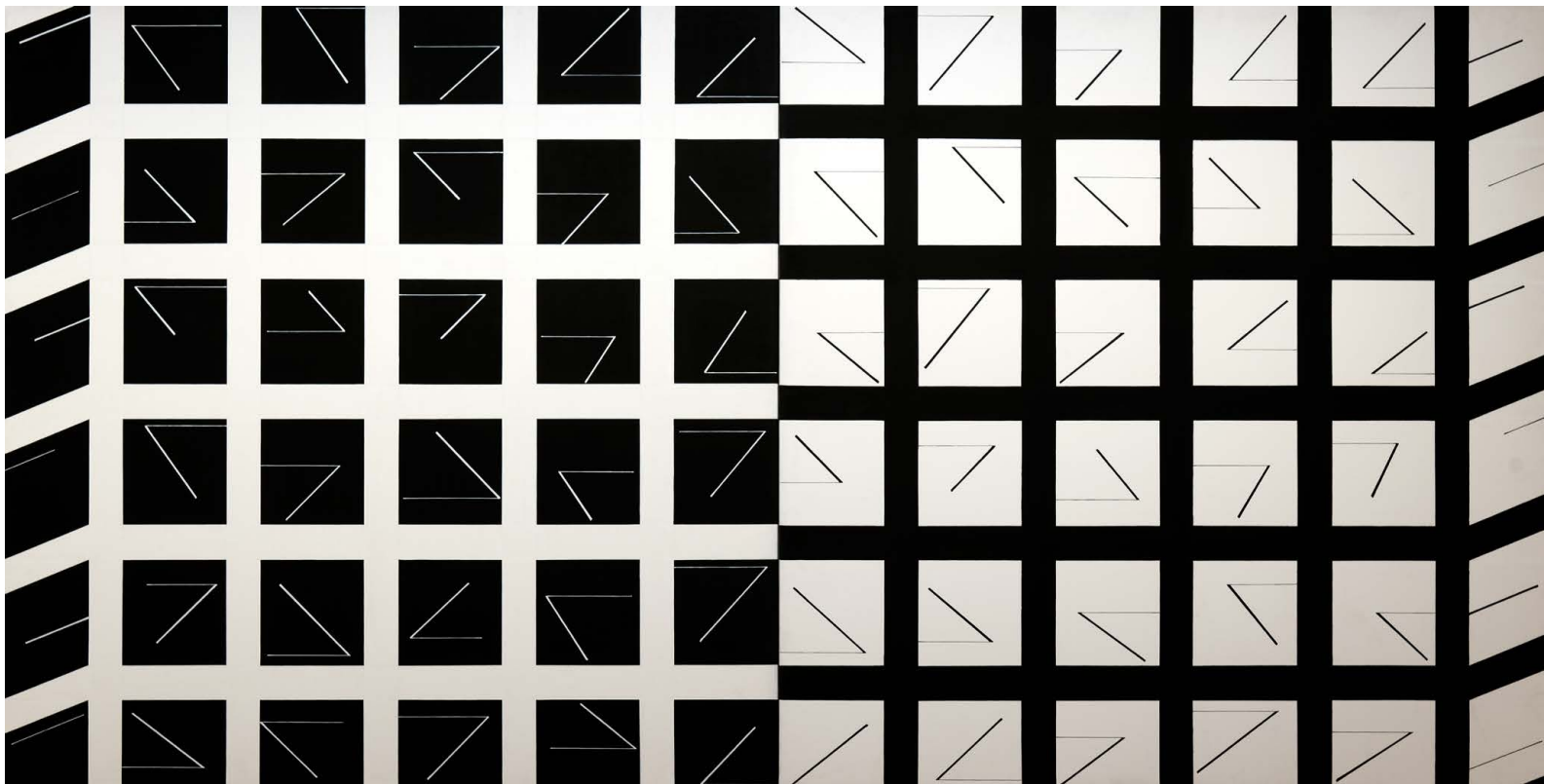
totta „a vonalak rendjén és a színek egyensúlyán alapuló” geometrikus kifejezőmódját. Összegzőképpen annak a véleményének ad hangot, hogy „életművének csúcspontjai azok a végsőkig redukált, az anyagi valóságon túli rendet felmutató képek, melyekben szellemi tisztaságra való törekvése, a transzcendens iránti nyitottsága nyilvánul meg.”

A törzsanyag mellett válogatást láthatunk a Konok által *Mikroludiumok*nak nevezett grafikáiból és kollázsiból, amelyekről korábban egy kis könyv is megjelent.¹ A bemutatót a 2019-ben Vásárhelyi Tamás biológussal közösen rendezett, interaktív múzeumpedagógiai tárlata zárja.

Konok a Képzőművészeti Főiskolát 1953-ban fejezte be, majd 1958-ban Párizsban telepedett le. Több mint fél évszázados pályafutása során számtalan tárlatot rendeztek műveiből a francia fővárostól Zürichig, illetve a 1980-as éveket követően Magyarország legfrekvenciátobb kiállítóhelyein, többek között a Szépművészeti, az Ernst, a Ludwig és a Kiscelli Múzeumban. A jelen tárlat névumának tekinthető, hogy a hazai gyűjteményes kiállításokon nem, illetve csak igen hiányosan szereplő korai figurális festményeiből is ízelítőt kap a látogató. A Bernáth-tanítvány Konoknak a posztimpreszionizmusból kiinduló figurális képei (*Nagymamám*, 1954; *Nagyvarosi vándorcirkusz*, 1958) mindenekelőtt életművének részeként kordokumentumok, az oldott geometrikus vonalak és foltok ellentétére, egyensúlyára épülő új stílusát nem nagyon befolyásolták, Párizsban ugyanis gyakorlatilag újakezdte a festészetet. A végbemenő változásoknak, a látványtól való eltávolodásnak első dokumentumai a 60-as évekből való fehér reliefjei, montázsai és monotípiái. Ezeket szinte mindig síkba rendezett tárgytorodékok lebegnek, kavarnak (*Derűs utazás*, 1969, *Kék monotípiá*, 1971). A vonalakkól és síklapokból felépülő par excellence Konok-művek születése a 70-es évek első felére tehető, arra az időszakra, amikor a Schlégl Galériának kezd el dolgozni,² és kapcsolatba kerül a geometrikus stílusban alkotó svájci művészekkel (Max Bill, Lohse stb.). Ekkortájt keletkezett sorozatait graphidionoknak nevezték, utalva a szobrász rokon, Ferenczy István Kazinczy Ferenc által *Graphidionnak* keresztelt *Pásztorlánykájára*, amelyhez úgy írt epigrammát a nagy magyar költő és nyelvújító, hogy nem is látta azt.³ Erre a mindent eldöntő váltásra így emlékszik vissza Konok Tamás: „Ez az etap 1971-re datálható, sőt már egy évvel korábban volt egy ilyen szellemiségű bemutatóm, de ez inkább improvizáció volt. Akkoriban nagy vehemenciával és izgalom-

KONOK Tamás
T, 1989,
akril, vászon,
110×110 cm
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021
↓

mal indítottam el új elképzeléseimet, számtalan ötletem volt, s egyben anyagot is váltottam, az olajról áttértem az akrilra, amit a mai napig is használok. Alkotásaim nagyobb méretűek lettek, ekkor születtek a nagy monokróm fekete képek, melyek felületén fehér rajzolt formációk jelentek meg, amiket graphidionoknak neveztem, utalva Ferenczy Pásztorlánykjára, a *Graphidionra*, a rajzművészet születésére.”⁴

A jelen kiállítás több ilyen című festménnyel emeli ki az életmű eme kulcsfontosságú időszakát: *Graphidion gris* (1976), *Graphidion vert* (1976), *Graphidion avec rouge* (1977). Konok e transzparens felületű, vonalaktól szabdaltságnak az a sajátja, hogy a képmezőben ott lévő geometrikus formák sohasem (vagy csak nagy ritkán) derékszögűek, sőt a fölöttük futó vékony vonalak sem derékszögben metszik egymást. Erre a képelemeket megbillentő alkotói módszerre azért szükséges felhívni a figyelmet, mert ez különbözteti meg Konok festményeit a klasszikus konstruktivisták, illetve a magyar síkkonstruktivisták – Bak Imre, Nádler István, Fajó János – homogén felületű, elsősorban a hard edge-től ihletett alkotásaitól.

A 80-as évektől készített képei viszont már eltérnek a graphidionoktól, a transzparens alap eltűnik róluk, a felületük homogénné és színessé válik. Ebből az időszakból való például az elvontabb, T motívumos kompozíció, amelyen a sárga képmezőben megjelenő alakzat nem szimmetrikus, a függőleges szár ugyanis nem középen támasztja alá a vízszintesen futó sötét formát, hanem valahol a harmadánál. Ez a megoldás, az egyensúlykeresés teszi érdekessé a művet (*T*, 1982). Egyértelműen színes viszont a jóval később született *Marmor rosa* (2009), amelyen a fekete alapra állított, vonalakkal keretezett, tépett szélű, rózsaszín felületen két szélesebb, egy piros és egy lefelé billenő fehér sáv keresztezi egymást. Ezek a megbillentő motívumok adják meg Konok Tamás munkáinak karakterét és mozgalmasságát. A 2020-ban festett utolsó képeinek fő jegyei az egymás fölött futó színes sávok, a háromszög és a trapéz alakzatok, valamint a síkfelületet megtörő formák. Egyik meghatározó darabjuk a képsík-

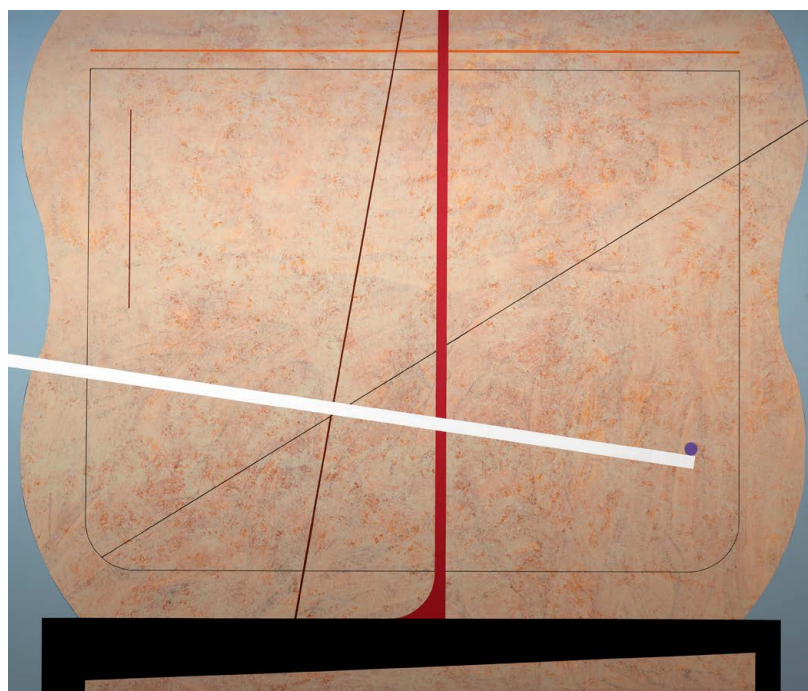
ból kiemelkedő, csíkos, hegyére állított háromszöget formázó *Átlós lépcsők* (2020).

Szükséges szólnom még Konok szinte egész életművét meghatározó fekete képeiről is. Már a 60-as évek végén készített fekete kollázsokat (*Collage noir*, 1969), majd a művészetében bekövetkezett fordulat után sorra festette (a jelen tárlaton nem szereplő) fekete graphidionjait (*Graphidion sur noir*, 1977, *Graphidion noir*, 1982), az ezredfordulót követően pedig a *Fekete diplomácia I-III*. (2009) című szériáját. Közülük én most csak egyet emelnék ki, a viszonylag nagy méretű, fekete alapon fehér, valamint fehér alapon fekete, az elején be-, a végén kihajított rács-szerkezetből álló *Válogatott ritmusok* (2004).

Igen nagy számban szerepelnek a bemutatón a művész által „mikroludiumoknak” nevezett alkotások is, amelyek közül talán a szövegesek a legérdekesebbek. Molnár Pé-

↑
KONOK Tamás
Válogatott ritmusok,
2004, akril, vászon,
160×300 cm
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021

KONOK Tamás
Marmor rosa,
2009, akril, vászon,
170×200 cm
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021
↓

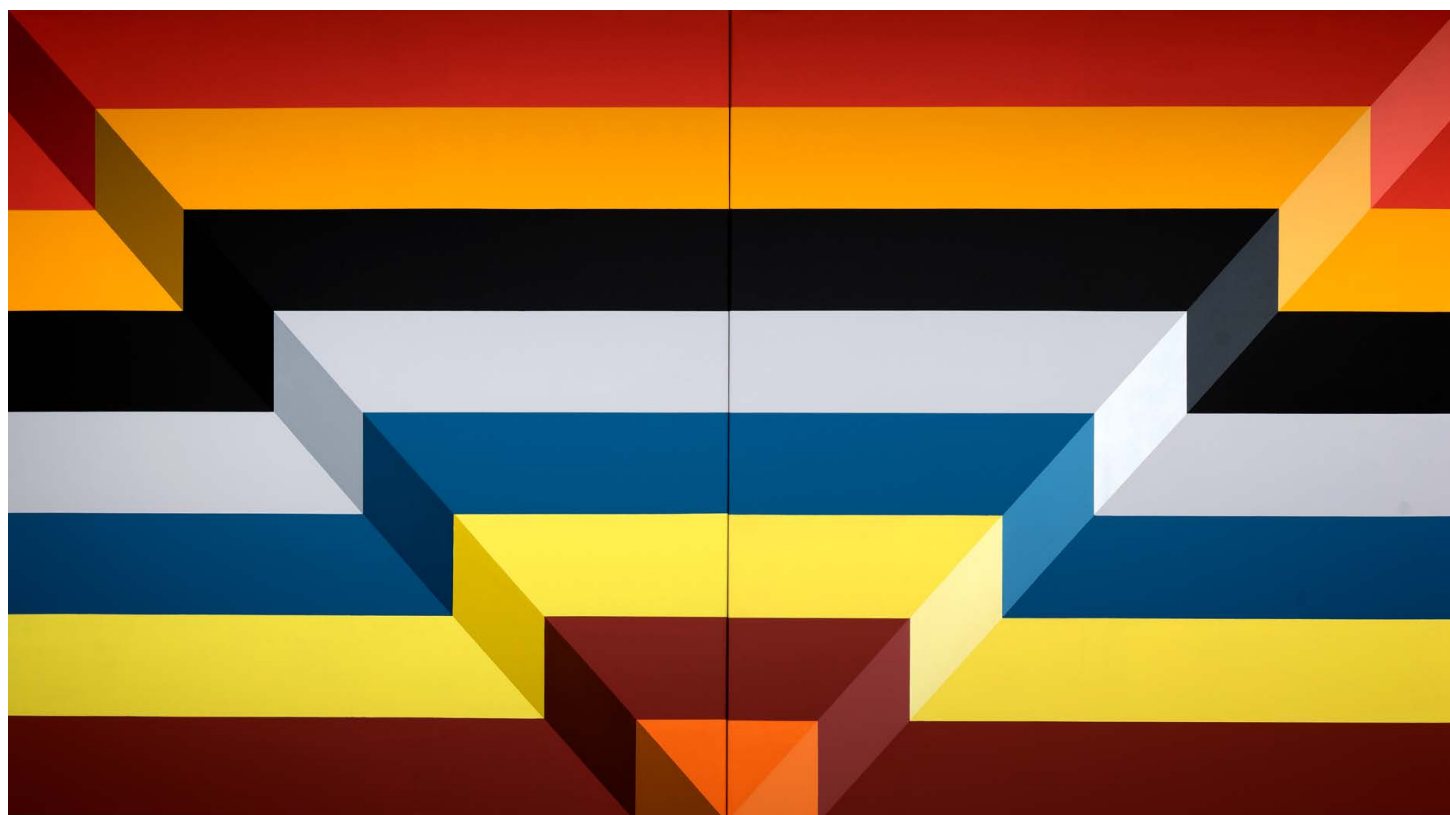

↑
 Kiállítási enteriőr
 KONOK Tamás
 kiállításán,
 Ludwig Múzeum -
 Kortárs Művészeti
 Múzeum, 2021
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 HUNGART © 2021

tertől Lakner Lászlóig több magyar festő is épített betűkből vagy betűkre emlékeztető jelekből kompozíciókat. Konok az első ilyen kollázsait magazinok szövegrészeiből állította össze, de az évek folyamán felhasználta a különböző kultúrák (latin, iszlám, héber) írásjeleit is kis méretű lapjain. Ezek között vannak olyanok, amelyeken a betűk elveszítik konkrét jelentésüket, és csak érdekes alakzatok, máskor viszont a jelentésük is megmarad.

A tárlatot végignézve megerősödhetünk abban a meggyőződésünkben, hogy Konok Tamás a magyar geometrikus festészet rendet demonstráló ágának talán a legpoétikusabb, ugyanakkor a legtranszcendensebb képviselője. Állításom megerősítésére álljon itt a 2019-ben

az Új Művészet gondozásában megjelent önéletrajzából egy akár ars poeticának is tekinthető idézet: „A hetvenes évektől festészetem a tiszta és világos geometria felé fordult. [...] A káoszból, a bizonytalanságból valami határozottságra, egy rendszer létrehozására törekedtem. A konkrét, geometrikus művészet a szerkesztés formai szépségein túl a transzcendens, időtlen létérzet kifejezésére is utat nyitott. Erre utalnak már a hatvanas évek végén a *Graphidion*, majd a *Sine loco et anno* (Hely és idő nélkül) címmel készített sorozataim. A festészetnek nem csak az a feladata, hogy a látványt utánozza. Inkább az, hogy a láthatatlant, amit a természet nem tud megmutatni, láthatóvá tegye.”⁵

↑
 KONOK Tamás
 Átlós lépcsők,
 2020, akril, vászon,
 2x200x180 cm
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 HUNGART © 2021

- 1 Konok Tamás: *Mikroludiumok*. Bevezető: Faludy Judit. Pauker, Budapest, 2011.
- 2 *Konok peintures 1974-78*, Galerie&Edition Schlegl, Zürich (Katalógus Hans Paalman és Schlegl István bevezetőjével).
- 3 Meller Simon: *Ferenczy István élete és művei*, Budapest, 1906, 150.
- 4 Élettörténetek. Beszélgetés Konok Tamással. In Lóska Lajos: *Képtörténetek, műterem-beszélgetések*, Napkút Kiadó, Budapest, 2008, 143-155.
- 5 Konok Tamás: *Emlékkövek. Fejezetek egy önéletrajzból*, Új Művészet, Budapest, 2019, 250.